

Н.М. Гончарова, аспірант, Я.А. Суха, здобувач
Черкаський державний технологічний університет

Специфіка залучення інвестицій і впровадження інновацій в житлово-комунальну сферу

В даній статті розкрито проблеми реформування і розвитку житлово-комунального господарства України, проаналізовано особливості залучення інвестицій і впровадження інновацій в житлово-комунальну сферу.

житлово-комунальне господарство, інвестиції, криза, цикл, класифікація інвестицій

До особливостей ринкової економіки належать закономірності прояву циклічності економічних процесів, їх повторюваність та прояв кризових явищ, ситуацій, стану. Причини кризових процесів загальновідомі; спад виробництва, випуск неконкурентної продукції, цінові диспропорції, фінансова нестабільність, безробіття та ін. Криза в житлово-комунальному господарстві є економічно обумовленою. Теоретичне обґрунтування всіх видів криз свідчить про їхню циклічність та взаємозв'язок. Цикли – постійно повторювані процеси. Виходячи з теорії циклічної динаміки природи й суспільства, можна спостерігати за механізмом виникнення, розвитку та взаємозв'язку як циклічних, так і кризових явищ [4].

Економічна криза, як правило, взаємопов'язана з технологічними циклами, кризовими явищами, дія яких зумовлена впровадженням досягнень науки й техніки, що впливає на життєздатність підприємства. Загальновідоме існування довгих хвиль, або великих циклів кон'юнктури П.Д. Кондратьєва. У основі довгих хвиль протяжністю в 40-60 років знаходиться зміна пасивної частини капіталу, до якої відносяться будівлі, споруди, комунікації, передавальні пристрої і т.д. В середні промислові цикли протяжністю в 7-10 років входить заміна активної частини капіталу у формі верстатного устаткування, транспортних засобів і т.п. Це може бути застосовано і до житлово-комунального господарства: на сьогоднішній день співпали фази великого і середнього циклів. Так, становлення і інтенсивний розвиток ЖКГ в Україні припало на 50-ті-60-ті роки, коли утворювалися і розширювалися підприємства електро-, водо-, тепло-, газопостачання, транспорту, дорожнього будівництва, ліфтового господарства та інші. Крім того, ситуація зараз ускладнюється економічними перетвореннями, що продовжуються в країні.

У хвильовій теорії Н.Д. Кондратьєва австрійський економіст Й. Шумпетер, що працював в Гарвардському університеті США, побачив можливість подолання криз і спадів в промисловому виробництві за рахунок інноваційного оновлення капіталу шляхом технічних, організаційних, економічних і управлінських нововведень [4]. Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що успіх реформи ЖКГ залежатиме від його інноваційно-інвестиційного змісту. Саме тому в рамках даної статті доцільно розглянути суть і особливості інвестицій в ЖКГ. Дослідженню проблем реформування та розвитку житлово-комунального господарства присвятили свої праці провідні науковці України, серед яких: Лега Ю.Г. [1], Качала Т.М. [1], Чечетова Н.Ф. [1], Осипенко І.Н. [2], Дорофійенко В.В. [2], Лебедєв М.І. [3] та інші. Разом з тим, існує чимало проблем розвитку ЖКГ, які в даний час залишаються невирішеними.

Метою даної статті є виявлення специфіки залучення інвестицій і впровадження інновацій в житлово-комунальну сферу.

У сучасній економічній літературі представлено безліч модифікацій поняття „інвестиції”. Це обумовлено як багатогранністю самого поняття, так і специфікою наукових досліджень, що розглядають, як правило, ті чи інші аспекти даного економічного явища і термінології, вживаної для його опису. Якщо в централізованій плановій економіці інвестиції ототожнювалися з капітальними вкладеннями, то в останніх дослідженнях провідних науковців цей термін трактується ширше.

У Законі України „Про інвестиційну діяльність” визначено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [5].

Завдання пізнання економічної сутності даної категорії і розробки методології дослідження інвестиційних процесів в ЖКГ обумовлюють необхідність аналізу поняття „інвестиції” за допомогою побудови їх класифікації. Відомий поділ інвестицій на реальні і портфельні. Крім того, кожен вид інвестицій може бути додатково класифікований за ознакою спрямованості. В результаті утворюється наступна класифікація, що розширює розуміння проблем управління інвестиційними процесами:

- початкові інвестиції (нетто-інвестиції), здійснювані при заснуванні або придбанні активів;
- інвестиції на збільшення об’ємів виробництва (екстенсивні інвестиції);
- реінвестиції, які пов’язують вільні інвестиційні засоби шляхом придбання і виготовлення нових засобів виробництва з відтворювальною метою.

Нетто-інвестиції і реінвестиції в сукупності складають брутто-інвестиції. В даний час ЖКГ гостро потребує реальних брутто-інвестицій і має деяку потребу в екстенсивних. Причини прості – знос великої частини основних фондів такий, що економічно вигідніше реалізувати інноваційний проект, чим виконати капітальний ремонт (або замінити теплотрасу, що вийшла з ладу). Екстенсивні з успіхом можуть бути застосовані при розширенні каналізаційних мереж.

Масштаби і глибина інвестиційного процесу відображаються в класифікації за напрямом інвестування в активи. Інвестиції можна характеризувати, приймаючи за ознаку класифікації ті або інші види прав власності, що дозволяють інвесторові здійснювати прямий або непрямий контроль над об’єктом власності. Застосування цієї класифікації до інвестицій в ЖКГ обумовлене існуванням договірних відносин, наприклад, концесії.

Сильний вплив на рішення інвестора про вкладення засобів має такий фактор, як термін окупності. Залежно від терміну окупності виділяють коротко- і довгострокові інвестиції. Якщо короткострокові інвестиції трактуються зазвичай як повернення вкладених засобів протягом терміну до одного року, то відносно довгострокових немає такої одноманітності у визначенні часового проміжку. На наш погляд, такий поділ достатньо умовний, оскільки в ньому не врахований такий суттєвий економічний фактор, як прибутковість інвестицій. Специфіка галузі ЖКГ така (соціальна значущість, матеріало- і ресурсоємність, практично гарантований збут), що проекти зазвичай довгострокові, доходи постійні по величині і стабільні.

Всі розглянуті вище класифікації інвестицій стали актуальними для вітчизняних економістів, що займаються проблемами ЖКГ з початку 90-х років ХХ століття. До цього галузь фактично була бюджетною (платежі населення покривали близько 3 % витрат, близько 30 % – платежі підприємств, включаючи перехресне субсидування, інше покривалося за рахунок бюджету). Зміна структури житлового фонду, форм власності підприємств галузі, перехід до нової системи оплати за житло і комунальні послуги призвели до корінних змін системи фінансування житлово-комунального господарства. З початком реформування об’єкти ЖКГ, які знаходяться в муніципальній

власності, опинилися в дуже складній ситуації, оскільки витрати на їх утримання, навіть з урахуванням підвищення тарифів, були значно скорочені. При цьому необхідно мати на увазі, що впродовж тривалого періоду державна політика відносно соціальних галузей і об'єктів, що функціонують в них, будувалася на принципах залишкового фінансування. Це стосувалося всіх трьох основних статей витрат: оплати праці працівників, поточних матеріальних витрат і капітальних вкладень. В результаті до початку 1996 р. житлово-комунальний комплекс вичерпав свій запас міцності, що дозволяв йому виживати в умовах лібералізації цін і зниження рівня бюджетного фінансування.

Потрапивши в рамки жорстких фінансових обмежень з боку держави, зважаючи на різке скорочення платоспроможного попиту населення самим значущим для підприємств комплексу фінансовим джерелом стали перерахування грошових коштів різними підприємствами і бартерні операції в обмін на можливість отримання їх працівниками безкоштовних раніше послуг. Більшість об'єктів комунального призначення, що продовжують надавати населенню послуги безкоштовно або за фіксованими (пільговими) цінами, потрапили в украй важке положення: недостатньо коштів, що виділяються для підтримки рівня матеріальних витрат; різко зменшилися об'єми введення об'єктів; знизилася оплата праці. Іншими словами, спостерігалася фактичне руйнування житлово-комунальної інфраструктури населених пунктів, її матеріальної бази і кадрового потенціалу.

Чинниками, що визначають найбільш істотні риси цієї системи, є: тарифи, нормативи, ціни, матеріально-фінансові ресурси, кредити, прибуток, собівартість, резервні запаси, основні фонди, оборотні кошти, доходи, податки, виручка, бюджет, дотації, виправдані або невинуватені витрати і т.д. [1]. Кожний з цих елементів може впливати на інші як окремо, так і в сукупності. Функціональні взаємозв'язки вищезазначених чинників визначають фінансово-економічну модель нового господарського механізму ЖКГ, яка відповідає умовам ринку.

Важливе значення для формування ринкової фінансово-економічної системи має модернізація механізму фінансування галузі в частині зміни співвідношення між основними джерелами – платежами населення і інших споживачів послуг і асигнуваннями з бюджету – убик скорочення бюджетних дотацій шляхом збільшення ставок квартирної плати і комунальних тарифів. При цьому необхідний чіткий контроль за скороченням бюджетного фінансування у міру наближення ставок і тарифів на послуги галузі до економічно обґрунтованого рівня [3].

Багато сучасних науковців вважають, що підприємства ЖКГ повинні перейти до забезпечення розширеного відтворення основних фондів в результаті своєї господарської діяльності. Це відбуватиметься за допомогою включення в тарифи на оплату послуг інвестиційної складової, яка забезпечить поступове покриття витрат на капітальний ремонт, реконструкцію і нове будівництво об'єктів ЖКГ. Однак, на нашу думку, в даний час дане джерело не може бути головним у зв'язку із рядом причин.

По-перше, високий рівень фізичного зносу основних фондів галузі потребує значних інвестиційних вкладень, а включення цієї складової в тариф збільшить його в декілька разів.

По-друге, засоби потрібні негайно, а, будучи частиною тарифу, вони накопичуватимуться поступово, що згодом приведе до їх браку.

По-третє, рівень збирання платежів з абонентів по різних підгалузях ЖКГ складає від 82 до 94 %. При цьому частина неплатників піддається штрафним санкціям: тимчасове припинення надання послуг. У випадку з капітальним ремонтом цього відбуватися не може: це приведе до нової аварії і пошкодження відремонтованого

об'єкту. Крім того, виникає питання соціальної справедливості: чому одні абоненти платять, а інші не платять, але користуються?

По-четверте, рівень доходів більшості населення України не дозволить збільшити тарифи на інвестиційно-значиму величину. Це приведе до нової хвилі звернень за субсидіями і у результаті виникне адресне бюджетне фінансування.

По-п'яте, при існуючій системі контролю витрачання засобів немає ніяких гарантій, що включена в тариф інвестиційна складова буде використана за призначенням.

Отже, на даному етапі реформування тариф не може виступати носієм інвестиційної складової накопичувального характеру. Інша справа, якщо остання служитиме для фінансової віддачі через деякий часовий інтервал. Необхідно знайти інші джерела, які повинні відповідати наступним вимогам:

- інвестиції цільового призначення: необхідний ефективний механізм, що перешкоджає витрачання засобів не за призначенням;
- достатності: об'єм залучених інвестицій повинен забезпечувати стовідсоткове виконання робіт;
- своєчасності: виділення коштів наперед приводить або до їх нецільового використання, або до „заморожування капіталу”, а із запізненням – веде до додаткових витрат;
- самостійності (незалежності від інших джерел): фінансування не повинне залежати від рівня платоспроможності абонентів;
- доступності: інвестиційні кошти повинні виділятися незалежно від масштабів, термінів проекту і суб'єктів, задіяних при його реалізації (відсутність дискримінації);
- ефективності: витрати на залучення інвестицій повинні бути співрозмірними з розмірами останніх.

При визначенні можливих масштабів ресурсів для цільового фінансування житлово-комунального господарства слід в обов'язковому порядку враховувати наступні моменти [2]:

Сукупна величина доходів всіх контрагентів суспільного виробництва: держави (включаючи всі рівні управління), підприємств і організацій, а також населення – є остаточною і однозначно визначена величина в кожен конкретний період часу, і збільшення доходів одних може відбуватися лише за рахунок скорочення доходів інших. У разі додаткової емісії грошових коштів, не підкріплених відповідним збільшенням проведеної продукції, виконаних робіт, наданих послуг, їх інфляційне знецінення в адекватних розмірах зменшить реальні доходи всіх учасників процесу відтворення.

Виділення додаткових коштів для цільового фінансування житлово-комунального господарства повинне здійснюватися за рахунок солідарної участі всіх учасників відтворення сукупного суспільного продукту. Проте ступінь такої участі для них повинен бути різним. В першу чергу це пов'язано з тим, що пропорції участі в покритті витрат ЖКГ з боку населення, підприємств і організацій, а також держави в особі органів управління різного рівня, не є оптимальними. Недостатність фінансових ресурсів муніципальних органів управління у поєднанні з досить низьким ступенем участі державної влади у фінансуванні ЖКГ викликає об'єктивну необхідність в збільшенні частки податків, що залишаються на місцевому рівні.

Таким чином, підводячи підсумки даного дослідження, слід зазначити, що житлово-комунальне господарство в даний час є найважливішим структурним компонентом сучасного поселення будь-якого типу і формується одночасно з його утворенням. ЖКГ – є система підприємств і організацій різних форм власності,

різноманітні результати праці яких виступають у формі товарів і послуг, що формують життєве середовище людини. При цьому споживачами є населення і підприємства різних галузей народного господарства. Для ефективного функціонування житлово-комунального господарства, і, відповідно, нормальної життєдіяльності людини, необхідно здійснити реформування житлово-комунальної сфери. Проведення реформ можливо лише за умов залучення в розвиток ЖКГ інвестиційних коштів. Однак, наразі ситуація в країні така, що надходження коштів на розвиток даної сфери не спостерігалися. У зв'язку з цим необхідно провести аналіз структури і динаміки показників роботи ЖКГ регіону, виявити чинники, що максимально впливають на приплив інвестицій в галузь, і розробити механізм залучення останніх для завершення реформи ЖКГ в Україні.

Список літератури

- 1 Лега Ю.Г., Качала Т.М., Чечетова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки / Ю.Г. Лега, Т.М. Качала, Н.Ф. Чечетова. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с.
- 2 Осипенко И.Н., Дорофиев В.В. Менеджмент в жилищно-коммунальном хозяйстве: Учеб. Пособие для студ. Вузов. – Харьков: Основа, 1999. – 352 с.
- 3 Лебедев М.И. Житлова політика України в умовах ринкових перетворень. – К.: Знання, 2000. – 125 с.
- 4 Іванюка С.М. Антикризове управління. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
- 5 Закон України „Про інвестиційну діяльність” // <http://iprgroup.info>

В данной статье раскрыты проблемы реформирования и развития жилищно-коммунального хозяйства Украины, проанализированы особенности привлечения инвестиций и внедрения инноваций в жилищно-коммунальную сферу.

The problems of reformation and development of housing municipal economy of Ukraine are exposed in this article, the features of bringing in of investments and introduction of innovations are analysed in a housing municipal sphere.

УДК 332.146:66

В.В. Горобець, аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Розвиток нафтогазової промисловості в Україні

В даній статті проведено дослідження проблем розвитку нафтогазової промисловості України, здійснена оцінка сучасного стану нафтовидобувної галузі, на основі чого автором розроблено стратегічні напрями розвитку нафтового комплексу в країні.

нафтогазова промисловість, енергетична безпека, нафтовидобувна галузь, нафтосировина, нафтокористувачі, стратегічні напрями

В сучасних умовах господарювання нафтогазова промисловість формує хребет (основу) сучасної економіки. Проблема забезпечення ресурсами нафти і газу – основа енергетичної безпеки – для України є особливо актуальною, так як енергетична безпека країни є невід'ємною складовою національної та економічної безпеки і необхідною умовою існування та розвитку держави. Енергетична безпека – своєчасне, повне і безперебійне забезпечення якісним паливом та енергією матеріального виробництва,